

ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЇ "СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД" В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Патинська М. М., аспірант Житомирського національного агроекологічного університету
marypat@ukr.net

Усвідомлення світовою спільнотою глобальних масштабів бідності на міжнародному рівні, проблем розвитку сільських територій, нерівності доходів, погіршення стану навколишнього середовища сприяло розумінню необхідності врахування інтересів людини, підвищення якості життя, переходу від кількісного зростання до якісного.

Усесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку ООН у 1987 р. започатковано концепцію сталого розвитку, згідно з якою сталий розвиток (англ. sustainable development) – це процес, що задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. У вересні 2015 р. на Саміті ООН 193 державами були прийняті Цілі сталого розвитку (2015–2030 рр.), відповідно до яких першочерговими завданнями світового співтовариства визначено розв'язання проблем подолання бідності, зменшення нерівності, підвищення рівня життя всіх верств населення, розширення їхніх прав і можливостей, розвиток соціальної інфраструктури тощо.

У науковій доповіді Генерального секретаря ООН про хід реалізації Порядку денного в галузі сталого розвитку (2017 р.) зазначено, що 760 млн. людей у світі живуть за межею крайньої бідності – на 1,9 долара США в день. Також зроблено висновки, що блага розподіляються нерівномірно як між країнами, так і між сільськими й міськими жителями, чоловіками й жінками.

У сучасних умовах економічної нестабільності в Україні мають місце негативні тенденції розвитку сільських територій. За офіційними статистичними даними, протягом I півріччя 2017 р. рівень бідності в сільських поселеннях становив: за відносним критерієм – 31,5%, за абсолютним – 45,6%, у міських населених пунктах – відповідно 22,2 % та 36,1%. Зменшилася кількість населених пунктів: станом на 01.01.2017 р. в Україні нараховувалося 28377 сіл і селищ; упродовж 2016 р. офіційно виключено 8 сільських населених пунктів (на 01.01.2016 р. їх було 28385). У 1990–2017 рр. чисельність сільського населення скоротилася на 3,8 млн осіб – із 16,9 до 13,1 млн, або на 22,4% порівняно з 15,9% у містах [1; 2].

Україна, узявши на себе зобов'язання щодо переходу системи господарювання на принципи сталого розвитку, започатковує й упроваджує процеси збалансованого національного соціально-економічного розвитку, визначені Концепцією сталого розвитку населених пунктів (далі – Концепція). Відповідно до Концепції сталий розвиток – "соціально, економічно й екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реконструкції підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури; поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення; збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини" [3]. У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» сталий розвиток визначено як базовий імператив утвердження ідей гідності, свободи та майбутнього.

Вітчизняні вчені розглядають сталий розвиток як взаємодію економічного зростання, соціального прогресу та захисту довкілля з метою задоволення наявних потреб, а також майбутніх поколінь населення всіх країн на основі глобального партнерства та співробітництва. Згідно з Угодою про асоціацію Україна – ЄС (далі – Угода), співробітництво між Сторонами у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює обмін знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту сільських громад. У Главі 13 "Торгівля та сталий розвиток" (Розділ IV "Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею") передбачено керуватися Порядком денним на XXI століття від 1992 р. та Йоганнесбурзьким планом виконання рішень зі сталого розвитку від 2002 р. (стаття 289). Ураховано право сторін визначати політику сталого розвитку, рівень охорони довкілля відповідно до міжнародно визнаних принципів і угод (стаття 290) [4].

Більшість наукових праць останніх років присвячена питанням сільського розвитку та стійкого розвитку сільських територій. Під сталим розвитком сільських територій розуміють спроможність сільської громади забезпечити поліпшення якості життя населення, підвищення продуктивності суспільної праці, ощадливе використання ресурсів, збереження природного довкілля задля теперішніх і майбутніх поколінь.

Сучасні зміни в державному управлінні, пов'язані з процесом децентралізації, зумовили появу дефініції "об'єднана територіальна громада". Об'єднана територіальна громада (ОТГ, об'єднана громада) – це адміністративно-територіальна одиниця, утворена відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Чинне законодавство трактує територіальну громаду як жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Узагальнення теоретичних підходів до сутності поняття дає змогу ідентифікувати територіальну громаду за такими ознаками: територіальна єдність, спільність

інтересів, соціальна взаємодія у вирішенні проблемних питань, самоідентифікація кожного члена з громадою. Науковці зазначають, що місцева економіка, соціально-демографічні показники села, місцеві організації, природні ресурси та інституції життєво важливі для формування громади.

У сучасних дослідженнях визначено, що сталий розвиток має починатися та підтримуватися на рівні територіальних громад як основного суб'єкта забезпечення розвитку відповідної території. Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Уряд схвалив Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" (Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015), яка закріпила принцип самостійності територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення.

Особливої уваги набувають наукові аспекти формування категорії сталого розвитку об'єднаних територіальних громад. Поняття "сталий розвиток територіальних громад" визначається змістом окремих його складових: "сталий" (у значеннях "незмінний", "безперервний", "тривалий") та "розвиток" (процес переходу чогось з одного стану в інший, досконаліший). Виходячи із вищезазначеного, під сталим розвитком територіальних громад розуміють безперервний і тривалий процес кількісних та якісних змін у задоволенні потреб територіальних громад.

Відповідно до Концепції сталого розвитку населених пунктів управління сталим розвитком територіальної громади здійснюється в таких напрямках: 1) забезпечення раціонального використання природних ресурсів; 2) поліпшення соціальних умов життя населення; 3) забезпечення населення житлом; 4) удосконалення виробничої інфраструктури; 5) розвиток транспортної інфраструктури; 6) розвиток інженерної інфраструктури; 7) формування повноцінного життєвого середовища в населених пунктах; 8) поліпшення санітарно-гігієнічних умов; 9) захист від несприятливих природних явищ, запобігання виникненню техногенних аварій [3].

Основними компонентами сталого розвитку територіальної громади є:

- економічний – підвищення продуктивності суспільної праці;
- екологічний – збереження природного середовища;
- соціальний – поліпшення добробуту й покращення стандартів життя населення.

Перехід територіальних громад на засади сталого розвитку – це складний процес забезпечення багаторівневої узгодженої системи управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів на основі комплексної, збалансованої, гармонійної реалізації.

Концепція сталого розвитку об'єднаних територіальних громад ґрунтується на таких принципах: - керований та стратегічний тип місцевого розвитку з урахуванням не лише сучасних, а й потенційних потреб територіальної громади; - відносність обмежень, які існують у сфері використання природного потенціалу, що пов'язано із сучасним рівнем техніки й соціальної організації, зі здатністю біосфери до самовідновлення; - соціальна справедливість розподілу та використання благ; - інтеграція інноваційної, стратегічної та проектної діяльності з метою підвищення ефективності й результативності управління територіальною громадою на засадах сталості [5].

В умовах євроінтеграційної перспективи сталий розвиток об'єднаних територіальних громад передбачає такі зміни в системі суспільних відносин, що забезпечують партнерство інтересів громади, підприємництва й органів місцевого самоврядування з метою задоволення потреб населення та громади нині й у майбутньому, тобто відповідають європейським нормам і стандартам.

Отже, під сталим розвитком територіальних громад розуміємо гармонійний розвиток, спрямований на досягнення екологічної безпеки території, формування стабільної соціально орієнтованої сільської економіки, демократичну участь членів громади у створенні сприятливих соціальних умов, у підвищенні якості та стандартів життя нинішніх і майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

6. Демографічний щорічник "Населення України за 2016 рік" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Комплексна оцінка бідності та соціального відчуження в Україні за I півріччя 2016–2017 років : аналітична записка / Інститут демографії та соціальних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///D:/Документи/2016_2017_otsinka_bidnosti_pivroku.pdf
8. Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359'14>
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page
10. Управління змінами в публічному адмініструванні : навч. посіб. / Ю.П. Шаров, І.А. Чикаренко, Т.В. Маматова [та ін.]; за наук. ред. Ю.П. Шарова. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 148 с.